

TARİHİ ÇEVRE ve YAPILARIN KORUMA PROJELERİNİN HAZIRLANMASI

Y.DOÇ.DR. UZAY YERGÜN

TARİHİ VE ARKEOLOJİK ARAŞTIRMALAR

Yapının inşa edildiği dönemden
günümüze kadar olan süreci saptamak
ve
ilk durumunu anlamak için
çeşitli belgelere başvurmak gerekir

Onarım gerektiren
tarihi bir eser ya da çevrenin
korunmasına ilişkin kararlar almadan önce
yapı ya da çevreye ilişkin
ayrıntılı bir araştırma,
yerinde yapılan ölçüm ve analizler
doğrultusunda koruma projeleri
hazırlamak gereklidir

KAYNAK OLACAK YAZILI KAYITLAR

Konulu Yayınlar
Kitaplar, Tezler (yok.gov.tr)
Sürelî Yayınlar
Dergiler, Yıllıklar
Kavramlar ve Terimler Hakkında Bilgi Veren Yayınlar
Ansiklopediler, Sözlükler
Arşivler
Devlet Arşivi (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)
Gazeteler
Yerel, Osmanlı, Yabancı
Sayısal Bilgi Veren Yayınlar
İstatistikler

ARAŞTIRMANIN AMACI

En az müdahale ile
en iyi korumayı sağlayacak
yöntemi seçmektir

Bu nedenle
anıtın iyice tanınmasına olanak sağlayacak
bilgilerin derlenmesi gerekmektedir

KAYNAKLARA ULAŞIM

KİTAPLIKLARDA
Basılı kitaplık katalogları veya
kitaplıkların katalog sistemleri yardımıyla
BİBLİYOGRAFYALARDA
Genel konuları kapsayan bibliyografyalarda yada
özel bibliyografyalarda
KİTAPLARDA
İçindekiler listesinden, dizinden, kaynaklar ve
notların bulunduğu sayfalardan
MÜZELERDE
Teşhir, depo, müze kitaplığı ve kataloglarından
ARŞİVLERDE
Kendi kataloglarında

BAŞLICA KİTAPLIKLAR

Ankara Milli Kütüphane
Ankara İl Halk Kütüphanesi
İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi
İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
İzmir Milli Kütüphane
Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi
İTÜ Mimarlık Fakültesi Kütüphanesi
Mimar Sinan Üniversitesi Kütüphanesi
Yıldız Teknik Üniversitesi Sabancı Kütüphanesi
YEM Kütüphanesi
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi
Atatürk Kütüphanesi
İRCİCA Kütüphanesi
Ayasofya Müzesi Kütüphanesi
TTOK Kütüphanesi
Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi
TÜBİTAK Kütüphanesi
Alman Arkeoloji Enstitüsü
Fransız Arkeoloji Enstitüsü
Hollanda Arkeoloji Enstitüsü

MİMAR SİNAN'IN ÜRETTİĞİ ESERLERİ BELGELEYEN,
BUGÜN HANGİ YAPILARIN ONUN ESERİ OLDUĞUNU
TAHMİN ETMEMİZE YARAYAN
TEZKİRET-ÜL BÜNYAN (Mustafa Saî Çelebi)
TEZKİRET-ÜL EBNIYE (Mustafa Saî Çelebi)
TUHFET-ÜL MİMARİN (Asarî)
YA DA 19. YÜZYIL İSTANBUL CAMİLERİNİ TANIMLAYAN
HADİKAT-ÜL CEVAMİ (Ayyansarayî)
BU TÜR BELGELERE ÖRNEK OLACAK ESERLERDİR
BAZEN DE KONU ALANIMIZ DIŞINDA YAZILMIŞ OLAN
ESERLER DE BİZE BİRÇOK YAPI VE BÖLGE HAKKINDA
MİMARİ BİLGİLER
EDİNMEMİZE YARDIMCI OLURLAR
SEYAHATNAMELER VE GEZGİNLERİN
GÖRDÜKLERİ YERLER HAKKINDA TUTTUKLARI NOTLAR
BU TÜR BELGELER ARASINDA SAYILABİLİR

BAŞLICA ANSİKLOPEDİLER

Türkiye Ansiklopedisi
Meydan Larousse
İslam Ansiklopedisi
İstanbul Ansiklopedisi

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı
İstanbul Enstitüsü Mecmuası
Kültür ve Sanat
Mimar
Mimarlık

BAŞLICA SÜRELİ YAYINLAR

Akademi
Anadolu-Anatolia
Anadolu Araştırmaları
Anadolu Sanatı Araştırmaları
Arkeoloji Araştırmaları
Arkeoloji ve Sanat
Arkitekt
Belleten
Türk Sanatı Kongresi Bildirileri
Çevre
Güzel Sanatlar Dergisi
İslam Araştırmaları Enstitüsü Dergisi

Mimarlık ve Sanat
Sanat Tarihi Yıllığı
Selçuklu Araştırmaları Dergisi
Tarih Araştırmaları Dergisi
Tarih Enstitüsü Dergisi
Tarih Dergisi
Türk Arkeoloji Dergisi
Türk Folklor Araştırmaları Dergisi
Türk Kültürü
Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve
İncelemeleri
TTOK Belleteni
Türkiyemiz
Vakıflar Dergisi

BİRÇOK YAPI HAKKINDA,
YAPININ ENVANTER KAYITLARINDAN
(tescil kaydı)
ÖNEMLİ BİLGİLER ELDE EDİLMEKTEDİR

YAPILARIN
RESTITÜSYON VE RESTORASYON PROJELERİ
ELDE EDİLEN BU VERİLER YARDIMIYLA
DESTEKLENMEKTEDİR

ÇÖŞÜ ZAMAN BİZDEN ÖNCE YAZILANLARDAN
KORUMA VE RESTORASYON ALANINDA
ÖNEMLİ BİRER BELGE OLARAK YARARLANILMIŞTIR

YAPIM SIRASINDA TUTULAN
İNŞAATA İLİŞKİN KAYITLAR
SÖZ KONUSU YAPININ
YAPIM YÖNTEMİ,
YAPIM SÜRECİ VE SÜRESİ,
KULLANILAN MALZEMELER
GİBİ ÖNEMLİ BİLGİLERİ İÇERİRLER
BU VERİLERDEN, TAŞINMAZIN RESTORASYONUNA IŞIK
TUTABİLECEK ÖNEMLİ BİLGİLERE ULAŞILABİLİR
SÜLEYMANİYE CAMİSİ İÇİN TUTULMUŞ OLAN KAYITLAR
BU TÜR BELGELEME İÇİN İYİ BİR ÖRNEKTİR
"SÜLEYMANİYE CAMİİ VE İMARETİ İNŞAATI" (Ömer Lütfi Barkan)

ÇİZİLİ BELGELER

ÖNCELİKLİ OLARAK TAŞINMAZIN
YER ALDIĞI BÖLGEYE AİT

ESKİ HARİTALAR

EN ÖNEMLİ ÇİZİLİ BELGELERDEN SAYILABİLİR

YAPININ ÖZGÜN KONUMUNA
VE
YAKIN ÇEVRESİ İLE İLİŞKİSİNE AİT VERİLER
ANCAK BU HARİTALAR SAYESİNDE ELDE EDİLİR
VE
YORUMLANABİLİR

BU HARİTA VE ÇİZİMLER,
ÇEŞİTLİ ÖLÇEKLERDE VE DETAYLARDA
KİTAPLIKLARDA BULUNMAKTADIR

ÇİZİLİ BELGELER

MİNYATÜR ve GRAVÜR
ÖLÇEKSİZ OLAN BU ÇİZİLİ BELGELERİN BAZILARI
YAPININ PLAN DÜZLEMİNDEN
KÜTLESİNİ YENİDEN OLUŞTURABİLECEK KADAR
DETAYLI BİLGİLERİN YER ALDIĞI ÇİZİMLERDİR

BU NİTELİKTEKİ ÇİZİMLER TAŞINMAZIN
RESTİTÜSYON
ÇALIŞMALARINA ÖNEMLİ BOYUTLARDA
KATKIDA BULUNABİLİRLER

GÖRSEL BELGELER

FOTOĞRAF

1852
Ernest Caranza
1852-1860
James Robertson
1859
Vasili Kargapulo
1862-1885
Pascal Sebah, Abdullah Biraderler, Berggren, Bonfils, Frith
1885-1895
Joallier, Gülmez Kardeşler, Mihran Iraniyan, Ali Sami Bey

KARTPOSTAL

1895'de İstanbul Kartpostalları basımı

GÖRSEL BELGELER

FOTOĞRAF

1852
Ernest Caranza
1852-1860
James Robertson
1859
Vasili Kargapulo
1862-1885
Pascal Sebah, Abdullah Biraderler, Berggren, Bonfils, Frith
1885-1895
Joallier, Gülmez Kardeşler, Mihran Iraniyan, Ali Sami Bey

BİR DİĞER ÖNEMLİ ÇİZİLİ BELGE İSE
YAPIYA AİT ÖZGÜN ÇİZİMLERİN KENDİSİDİR

ÇEŞİTLİ ARŞİVLERDE,
ÖZELLİKLE BAZI MİMARLAR VEYA
MİMARİ DÖNEMLERLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR YAPAN
KURULUŞ VE ENSTİTÜLERİN ARŞİVLERİNDE
TAŞINMAZA AİT ORJİNAL ÇİZİMLER BULUNABİLİR

BU ÇİZİMLER
YAPININ ÖZGÜN DURUMUNA YÖNELİK
ÖNEMLİ BİLGİLERİ KAPSADIKLARI GİBİ,
YAPININ GEÇİRDİĞİ DEĞİŞİKLİKLERİN YA DA
YAPIM SIRASINDA YAPILAN BAZI FARKLI
UYGULAMALARIN SAPTANMASINDA
ARAŞTIRMACIYA YARDIMCI OLAN BELGELERDİR

FOTOĞRAF

FOTOĞRAF EN SOMUT VE YORUMSUZ, DOĞRU BİLGİ
VERİSİ OLARAK KULLANILABİLECEK BİR BELGELEMEDİR
YAZI İLE TANIMLAMA VE TARİF YA DA ÇİZİM İLE İFADE
ETME YÖNTEMLERİNDE VERİYE ÇEŞİTLİ NEDENLERLE
YORUM KATILABİLECEĞİ GÖZ ÖNÜNE ALINIRSA,
EN GÜVENLİ KAYNAK OLARAK FOTOĞRAF GÖRÜLEBİLİR
BUGÜN BİRÇOK TAŞINMAZ VE TAŞINIR KÜLTÜR VARLIĞI
HAKKINDA, ONLARIN BİZDEN ÖNCE ALINMIŞ
GÖRÜNTÜLERİ BİZİ BİLGİLENDİRMEKTEDİR
RESTİTÜSYON VE RESTORASYON ÇALIŞMALARINDA
TEK BAŞINA YETERLİ OLMA SA DA,
FOTOĞRAFİK BELGELERİN ÖNEMLİ KATKISI VARDIR
BU BELGELER SAYESİNDE KÜLTÜR VARLIĞININ ÖZGÜN
DURUMU İLE BUGÜNKÜ HALİ KARŞILAŞTIRILABİLİR

Tek yapının korunması için
yapılması gereken çalışmalar

RÖLÖVE + ANALİTİK RÖLÖVE
RESTİTÜSYON PROJESİ
RESTORASYON PROJESİ

RÖLÖVE

Bir yapının ya da çevrenin
bütün boyutlarını ölçerek
plan, kesit, görünüş
ve
detaylarının
ölçekli çizimler
yardımı ile anlatımı

RESTİTÜSYON PROJESİ

Sonradan değişikliğe uğramış, kısmen yıkılmış
ya da yok olmuş öğelerin, yapıların veya yerleşmelerin
ilk tasarımlarındaki ya da
belirli bir tarihteki durumlarının,
arşiv kayıtlardan
eski fotoğraf veya harita/gravür vb gibi belgelerden
yapı üzerindeki izlerden,
yapıya, yerleşmeye ait özgün çizimlerden,
yararlanılarak plan kesit ve görünüş
ve bunun gibi çizimlerle anlatımıdır

ANALİTİK RÖLÖVE

ANALİTİK BİR RÖLÖVEDE
TÜM MALZEME VE DETAYLAR,
BOZULMALAR, HASARLAR,
ORTADAN KALKAN ÖZGÜN PARÇA VE BÖLÜMLER,
YAPILMIŞ OLAN DEĞİŞİKLİKLER,
DEFORMASYONLAR VE EKLENTİLER
YATAY (PLAN) VE DÜŞEY (KESİT-GÖRÜNÜŞ)
DÜZLEMLERDE ÇİZİM YOLUYLA İFADE EDİLİR
ANALİZ VE DETAYLI GÖZLEMLERE DAYANAN,
TİTİZ VE HASSAS ÖLÇÜMLERLE
DESTEKLENMİŞ OLMALIDIR

RESTİTÜSYON PROJESİ

Anıtın veya yapının özgün tasarımını açıklamak,
tarihi gelişimini irdelemek,
kalıntıların daha iyi kavranabilmesini
sağlamak için yapılır

Restitüsyon bilimsel bir çalışmadır

Yapının kendi sağladığı veriler
özgün durumun çizimle anlatımına olanak vermiyorsa
aynı dönem yapılarına bakılarak
yok olan öğeler ve ayrıntılar ile ilgili
araştırma yapılabilir

ANALOJİ

ANALİTİK RÖLÖVE

ÇİZİMİN YETERSİZ KALDIĞI
DÜŞÜNÜLEN NOKTALARDA
RÖLÖVE ÜZERİNDE YAZILI
AÇIKLAMALAR YAPILARAK,
NOTLAR VERİLMELİDİR
DOĞRU YÖNTEMLERLE VE ÖZENLİ
HASSASİYETTE HAZIRLANAN
ANALİTİK BİR RÖLÖVE
TAŞINMAZIN BELGELENMESİNDEKİ EN ÖNEMLİ
BELGE OLARAK KABUL EDİLEBİLİR

RESTİTÜSYON PROJESİ

Yapı hakkında bir çok bilginin
(kesin ölçüler, yapım tekniği, ayrıntılar,
malzeme, renk ve bunu gibi)
sağlanamaması durumunda
restitüsyon çalışmalarının
çizim olarak kalması uygulamaya konulmaması gerekir

Ancak kentsel sit alanlarında veya özel durumlarda
görsel bütünlüğün sağlanması amacıyla
kısıtlı verilerle de olsa
bu tür uygulamalara gidilebilmektedir

Kültür Varlıklarını Koruma Kurulları

Arkeoloji, sanat tarihi, müzecilik, mimari ve şehir plancılığı konularında uzmanlaşmış kişiler arasından Bakanlıkça seçilecek beş temsilci (Bakanlık da fiilen çalışmakta olan personel üye seçilemez. Seçilecek üyenin, halen Yükseköğretim Kurumlarının arkeoloji, sanat tarihi, mimari ve şehircilik dallarında öğretim üyesi veya emekli olmuş öğretim üyesi olması tercih edilir)

Yükseköğretim Kurulunca kurumlarının arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, şehircilik bilim dallarında, aynı daldan olmamak üzere seçilecek iki öğretim üyesi

Görüşülecek konu, belediye sınırları içinde ise ilgili belediye başkanı veya teknik temsilcisi, dışında ise; ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilci

Görüşülecek konu, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile ilgili ise Bayındırlık ve İskan Müdürlüğünden iki teknik temsilci

Görüşülecek konu, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili ise, Vakıflar Bölge Müdürü veya teknik temsilci

Görüşülecek konu, Orman Genel Müdürlüğü ile ilgili ise konuyla ilgili teknik temsilci

Koruma Kurullarının Görevleri

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları ve bunların koruma alanlarının kullanılmaları, kullanma şeklinin değiştirilmeleri ile bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılmayacağı konusunda karar almak,

Naklinde zorunluluk bulunan korunması gerekli kültür varlıklarının uygulamaya yönelik işlemleri hakkında görüş vermek,

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parsellerinde, taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetlerine tesir etmeyecek şekilde ayrılma (ifraz) ve birleştirilmelerine (tevhid) ilişkin karar almak.

Koruma Kurullarının Görevleri

Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile Vakıflar Genel Müdürlüğünce tespit edilen korunması gerekli kültür varlıklarının tescilini yapmak;

Korunması gerekli kültür varlıklarını gruplandırılmasını yapmak;

Sit alanlarının, tescilinden itibaren bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,

Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu

8 tabii üye ile
(Başbakanlık Müsteşar Yrd., Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı Yrd., Eski Eserler ve Müzeler Genel Müd., Turizm Genel Müd., Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Genel Müd., Orman Genel Müd., Vakıflar Genel Müd.,)

6 seçilmiş üyeden oluşur
(Koruma Kurulu başkanları arasından Kültür bakanı tarafından belirlenmektedir)

Yılda en az iki defa toplanır

Salt çoğunlukla toplanır.

Katılan üyelerin en az dörtte üçünün oyları ile karar verilir

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili işlerde uygulanarak ilkeleri belirlemek

Koruma Kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak

Uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle Bakanlığa yardımcı olmak

Koruma Kurullarının Görevleri

Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip onamak,

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının koruma alanlarının tespiti yapmak,

Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarından özelliklerini kaybetmiş olanların tescil kaydını kaldırmak,

RESTORATÖR / RESTORASYON UZMANI

TEK YAPI ÖLÇEĞİNDEN,
TARİHSEL MERKEZE
DEĞİŞEN ÖLÇEKLERDE
MİMARİ MİRASIN KORUNMASI
SORUNSALINA AİT
KURAM, TEKNİK,
UYGULAMA ALANLARINDA
UZMANLAŞMIŞ / EĞİTİMLİ
MİMAR